

Rok kaplicy Trójcy Świętej na Zamku w Lublinie

W 2018 roku minęło 600 lat od wykonania fresków w kaplicy Trójcy Świętej. Tablica fundacyjna na ścianie tęczowej podaje datę dzienną konsekracji kościoła po ukończeniu malowideł – 10 sierpnia 1418, a faktycznie wspomnienie świętego Wawrzyńca, które w tym dniu przypada. Tablica ta zawiera jeszcze inną bezcenną informację, imię mistrza – Andrzej, który kierował artelem realizującym program malarski kaplicy. Choć bezdyskusyjnie kaplica jest najcenniejszym i najlepiej znanym zabytkiem Lublina i wydawać by się mogło, że nie potrzebuje większej reklamy, to jednak jej znajomość wśród widowni muzealnej jest zadziwiająco powierzchowna. Obchody rocznicowe dawały więc znakomitą okazję, aby tę wiedzę pogłębić, ale także zmienić formułę kontaktu widza z bezcennym zabytkiem.

Już rok obchodów 700-lecia lokacji miasta – 2017, obfitował w liczne wydarzenia z akcentami położonymi na kaplicę. W identyfikacji wizualnej miasta wątki kapliczne wykorzystano wyjątkowo obficie. W skali ogólnopolskiej świątynia zaistniała przede wszystkim dzięki wydaniu 5-złotowej monety okolicznościowej z serii „Odkryj Polskę”, wprowadzonej przez NBP do obiegu 22 maja 2017 roku. Z okazji wielkiego jubileuszu 700-lecia miasta zostało przygotowane monumentalne widowisko teatralne *Sen o mieście*. To poetycka podróż przez historię Lublina ukazana w najważniejszych epizodach, przez które prowadzi nas kilkoro bohaterów. Reżyserem widowiska jest Janusz Opryński. Zarówno w treści spektaklu, jak i jego oprawie plastycznej pojawiają się odniesienia do kaplicy. Oglądaliśmy go między innymi na dziedzińcu zamkowym w bezpośrednim sąsiedztwie kościoła. 14 czerwca 2017 roku odbyły się też dwa pierwsze pokazy multimedialne na fontannie zbudowanej na odnowionym placu Litewskim. W tym widowisku także zobaczyliśmy odniesienia do kaplicy. Widowisko multimedialne opierało się na obrazach wyjętych ze spektaklu Opryńskiego *Sen o mieście*. W roku obchodów 600-lecia fresków kaplicy Trójcy Świętej zarówno *Sen o mieście*, jak i pokaz multimedialny zostały jeszcze wyraźniej wzbogacone treściami związanymi z jej historią. Wydaje się, że widowiska te w istotny sposób wzmocniły świadomość rangi

naszego zabytku, jako dzieła przynoszącego ważne dla tej części Europy treści, będącego wyrazem spotkania bizantyńskiego Wschodu i lacińskiego Zachodu.

Kolejnym krokiem w kierunku wciągania odbiorcy kultury w relacje z naszą kaplicą był projekt organizacji Festiwalu Fresków. Powstał on we współpracy Muzeum Lubelskiego w Lublinie i Fundacji Fuzje Kultury. W najbardziej gorącym, wakacyjnym okresie, od 14 lipca do 2 września, były organizowane otwarte, bezpłatne wydarzenia: spektakle i pokazy tańca dawnego, pokazy historycznej żonglerki flagami, warsztaty dla rodzin. To wszystko na dziedzińcu zamkowym. A w samej kaplicy Trójcy Świętej, podczas specjalnych koncertów, rozbrzmiewała muzyka instrumentalna i wokalna, zachodnia i prawosławna. Koncerty dawały okazję do przeżywania muzyki w zabytkowym wnętrzu o wysokich walorach akustycznych, szczególnie odpowiednim dla muzyki wokalne. Zestawienie muzyki z architekturą i malarskim wystrojem dostarczało uczestnikom dodatkowych bodźców do kontemplacji sakralnego wnętrza o programie przesyconym bogactwem treści i znaczeń. Koncerty poprzedzały krótkie prelekcje dotyczące wybranych aspektów historii i ikonografii kaplicy, najczęściej tematycznie powiązane z charakterem prezentowanej muzyki.

Ukoronowaniem jubileuszu 600-lecia fresków kaplicy Trójcy Świętej była konferencja naukowa „Kaplica Trójcy Świętej na Lubelskim Zamku. Historia, teologia, sztuka, konserwacja”, której organizatorem było Muzeum Lubelskie (17–19 października 2018 roku). Honorowy patronat objął Generalny Konserwator Zabytków, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego dr hab. prof. IH PAN Magdalena Gawin. Celem konferencji było zaprezentowanie stanu badań nad kaplicą w ciągu ostatnich dwudziestu lat, które upłynęły od poprzedniej dużej sesji zorganizowanej w Muzeum Lubelskim 24–26 kwietnia 1997 roku. Październikowa konferencja była podzielona na dwa bloki problemowe, historyczno-artystyczny i konserwatorski. Obecność tego ostatniego uzasadniała nie tylko sukcesywność prac konserwatorskich, prowadzonych w obiekcie

od udostępnienia go zwiedzającym w 1997 roku, ale przede wszystkim wyniki badań nad materią fresków – pigmentami, zaprawami, przeprowadzonych w ostatnich kilku sezonach dzięki dotacjom celowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Badania te, z wykorzystaniem najnowszych metod diagnostycznych, wykonały wyspecjalizowane jednostki badawcze z Torunia, Warszawy, Krakowa i Lublina. Dodatkową motywacją do włączenia konserwacji w zakres obrad konferencji było 100-lecie prac nad przywracaniem bezcennego zabytku do stanu świetności.

W konferencji staraliśmy się położyć nacisk na ukazanie historycznego tła i kontekstu dla naszego zabytku. Szczególnym zainteresowaniem historyków cieszyła się osoba fundatora fresków, król Władysław Jagiełło, zwłaszcza jego indywidualna religijność w kontekście praktyk religijnych Jagiellonów. Także funkcja i treści polityczne fresków kaplicy królewskiej jako wyraz programu dynastycznego pierwszego Jagiellona znalazły się w wykładzie dwóch referatów. Nie mogło również zabraknąć interpretacji ikonografii w kontekście funkcji liturgicznej wnętrza, zwłaszcza jego sanktuarium. Zarówno w referatach historyków, historyków sztuki, jak i konserwatorów znalazły się próby

nowego spojrzenia na nasz zabytek, a to głównie dzięki wynikom prac badawczych i odsłonięcia pierwotnego kształtu fresków fundacji Jagiellonowej w kolegiacie – a obecnie katedrze – w Sandomierzu. Zakończona kilka lat temu gruntowna konserwacja tego zespołu umożliwia nowe spojrzenie na całość malarskich fundacji Władysława Jagiełły.

Historia ponownego odkrywania malowideł od chwili ich ujawnienia przez Józefa Smolińskiego to wciąż okres w dziejach kaplicy najmniej przebadany. A mamy tu do czynienia z ważnym rozdziałem tworzenia się polskiej bizantynistyki. Jeden z referatów, poświęcony osobie Piotra Pokryszkina, carskiego urzędnika, ale i sumiennego badacza przeszłości, ukazał nam jego postać w całkiem nowym świetle. Zaakcentował wątek jego współpracy z wybitnym krakowskim historykiem sztuki Marianem Sokółowskim. Inny z referatów wprowadził w naukowy obieg dzieło innego krakowskiego badacza, Stanisława Tomkowicza. Tekst, będący relacją z podróży do Lublina, zawiera pierwsze polskie konstatacje na temat proveniencji i rangi artystycznej malowideł lubelskiej kaplicy, sformułowane jeszcze przed odzyskaniem niepodległości

Grono konserwatorów, tak teoretyków, jak praktyków, zaprezentowało bogaty zestaw referatów

poświęconych zarówno konserwacji głównych fundacji malarskich Władysława Jagiełły, jak i problematyce konserwatorskiej naszej kaplicy. Daje to ogólny ogląd dotychczasowych działań w kaplicy Trójcy Świętej, ale i wyznacza dalsze perspektywy badań i konkretnych działań interwencyjnych, mających na celu utrzymanie obiektu w jak najlepszej kondycji. Oceny środowiska konserwatorskiego napawają optymizmem. Mimo intensywnego użytkowania (zapewnienie maksymalnej dostępności dla zwiedzających) kondycja obiektu jest oceniana bardzo dobrze. Zarówno diagnozowanie, jak i badania są prowadzone bez większych przeszkód dzięki zastosowaniu nowoczesnych metod bezinwazyjnych. Ich możliwości i wyniki także były prezentowane w trakcie obrad.

W konferencji wzięli udział przedstawiciele wszystkich głównych ośrodków naukowych w Polsce, co świadczy o randze naszego zabytku oraz wadze problematyki badań nad artystycznymi przejawami spotkania dwóch tradycji kulturowych, łacińskiego Zachodu i bizantyńskiego Wschodu.

